

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

АЗАРОВА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 65.012.8

**ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ
ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Гордієнко Наталія Іванівна
Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, професор кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Онищенко Світлана Володимирівна
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава, професор кафедри фінансів і банківської справи;

доктор економічних наук, професор
Аванесова Ніна Едуардівна
Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування

Захист дисертації відбудеться «18» грудня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17, зал засідань Вченої ради (конференц-зал № 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова за адресою: м. Харків, вул. Маршала Бажанова, 17 та на сайті <http://radaecon.kname.edu.ua>

Автореферат розіслано «18» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Шаповал

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується негативним впливом як зовнішніх, так і внутрішніх загроз на діяльність підприємств будівельної галузі. Необхідність забезпечення постійного управління економічною безпекою зумовлюється об'єктивно наявним для підприємства завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності – надання високої якості послуг в будівельній галузі. Саме тому подальший розвиток теоретичних положень та формулювання практичних рекомендацій щодо управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі є актуальними.

Дослідженню концепції економічної безпеки суб'єктів господарювання та її основних положень присвятили праці такі науковці: Н. Е. Аванесова, В. М. Бабаєв, О. І. Барановський, Т. Г. Васильців, З. С. Варналій, В. М. Геєць, Н. І. Гордієнко, Л. В. Гнилицька, О. В. Димченко, О. В. Ілляшенко, С. М. Ілляшенко, Г. В. Козаченко, К. А. Мамонов, Т. В. Момот, О. В. Мороз, В. І. Мунтіян, М. М. Новікова, Г. М. Назарова, Є. І. Овчаренко, С. В. Онищенко, І. П. Отенко, С. І. Плотницька, С. Ф. Покропивний, Є. М. Рудніченко, В. Л. Тамбовцев, В. І. Франчук, Н. В. Чебанова, В. Т. Шлемко та ін. Проте на сьогодні простежується неоднозначність поглядів стосовно сукупності складових економічної безпеки та комплексної оцінки економічної безпеки підприємства, відсутність універсального механізму управління економічною безпекою. Оцінка економічної безпеки багатьма дослідниками пов'язується з оцінкою фінансового стану підприємства та діагностикою банкрутства з метою нейтралізації кризових проявів.

Проблеми максимізації добробуту власників підприємства шляхом управління його вартістю розглядали в своїх роботах вітчизняні вчені: Н. І. Гордієнко, Т. В. Момот, І. М. Писаревський, О. О. Терещенко, а за кордоном – І. Ансофф, Р. Брейлі, Ю. Бригхем, А. Дамодаран, Т. Коллер, Т. Коупленд, Дж. Мартін, М. Міллер, Ф. Модильяні, Дж. Муррін, Дж. Вільям Петті, А. Раппапорт, Дж. Стерн, Б. Стюарт, К. Уолш, Хан Диггер, Х. Харальд та ін. Водночас лишається низка питань, які потребують вирішення, а саме: адаптація до національних реалій методів і моделей управління вартістю для забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі; формування обліково-аналітичного забезпечення управління вартістю підприємств будівельної галузі; прогнозування стану економічної безпеки підприємств будівельної галузі та розробка заходів, спрямованих на захист від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз стабільній діяльності.

Проте особливо важливим завданням у зазначених сферах є удосконалення методичних підходів до управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі шляхом підвищення вартості підприємства із застосуванням сучасних методів і моделей вартісно-орієнтованого управління. Це зумовило вибір теми дисертаційної роботи та її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичної спрямованості наукових досліджень Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова у межах держбюджетної науково-дослідної роботи «Інформаційно-аналітичне забезпечення функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання України в сучасних умовах: теорія, методологія, практика», етап 4 «Удосконалення управління інвестиційно-інноваційної складової фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності України на національному, регіональному та мікрорівні в контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0116U005339, 2019 р.) – автором запропоновано підхід до управління економічною безпекою будівельного підприємства на підставі застосування вартісно-орієнтованого управління; і господарської теми: «Розробка теоретико-методичних засад оцінки рівня економічної безпеки АТ «Трест Житлобуд-1» на підставі концепції вартісно-орієнтованого управління» (номер 2842/16, 2016 р.) – автором розроблено методичний підхід до оцінки та управління економічною безпекою на основі управління вартістю підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі на засадах вартісно-орієнтованого управління.

Для досягнення зазначеної мети у роботі було поставлено і вирішено такі завдання:

- узагальнити теоретико-методичні підходи до визначення категорій економічної безпеки підприємства та управління економічною безпекою підприємства;
- обґрунтувати методичний підхід до управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі;
- дослідити особливості стану і тенденцій розвитку підприємств будівельної галузі України;
- розробити методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємств будівельної галузі;
- систематизувати загрози у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності підприємств будівельної галузі із виокремленням суб'єктів забезпечення економічної безпеки;
- розробити вартісно-орієнтований інструментарій управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі;
- обґрунтувати напрямки забезпечення підвищення економічної безпеки підприємств будівельної галузі на засадах вартісно-орієнтованого управління.

Об'єкт дослідження – процес вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних підходів до удосконалення вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі.

Методи дослідження. Теоретичною та методичною базою дослідження є

фундаментальні положення економічної теорії, теорії управління, системний комплексний підхід до вивчення явищ і процесів, наукові концепції та розробки вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі економічної безпеки та управління вартістю підприємства.

У роботі використовувалися такі методи наукового дослідження: *абстрактно-логічний аналіз* – для теоретичного узагальнення й обґрунтування напрямів та результатів дисертаційної роботи; *конт ент -аналізу* – для обґрунтування сутності поняття «економічна безпека підприємства»; *гіпот ет іко-дедукт ивний мет од* – для обґрунтування методичного підходу до управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі; *аналізу і синт езу* – для аналізу стану і тенденцій розвитку підприємств будівельної галузі України; *класифікації* – для систематизації загроз економічної безпеки, факторів вартості, показників безпеки; *мат ема т іко-ст ат ист ичний мет од* – для виявлення взаємозв'язків факторів вартості в площині ресурсно-функціональних складових економічної безпеки підприємства; *мет оди моделювання* – для розробки моделей управління економічною безпекою підприємства; *розрахунковий* – для порівняння показників вартості в процесі управління економічною безпекою; *графічний* – для наочного зображення і схематичного представлення теоретичних і практичних результатів дослідження.

Інформаційною базою роботи є законодавчі та нормативні документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, матеріали статистичних збірників Державної служби статистики України, фінансова і статистична звітність підприємств будівельної галузі, вітчизняні та зарубіжні наукові видання, матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна отриманих результатів. Основним науковим результатом дисертаційної роботи є розвиток теоретико-методичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо впровадження вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі. Основні результати проведеного наукового дослідження, що визначають його наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

– запропоновано методичний підхід до вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі, що, на відміну від існуючих, визначається як цілісний комплекс взаємопов'язаних дій до оцінювання інтегрального показника економічної безпеки, виявлення взаємозв'язків у системі показників, що впливають на вартість підприємства, планування на основі прогнозування тенденцій їх зміни, контролю, моніторингу та регулювання діяльності шляхом корегування прогнозних або бажаних (планових) показників із застосуванням своєчасних організаційно-технічних та економічних заходів для їхнього досягнення. Запропонований методичний підхід дозволяє своєчасно виявляти зміни вартості підприємства, сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на усунення загроз шляхом застосування заходів, орієнтованих на максимізацію

вартості підприємства, надає можливості здійснення превентивних заходів за результатами прогнозу грошових потоків та моніторингу його результатів;

удосконалено:

– прикладний економіко-управлінський інструментарій протидії загрозам економічній безпеці в межах вартісно-орієнтованого методичного підходу, що базується на пріоритетності фінансових інтересів власників та максимізації вартості підприємства з урахуванням цілей інших груп зацікавлених осіб, який, на відміну від існуючих, передбачає виокремлення та класифікацію внутрішніх і зовнішніх загроз, що формують вартість підприємства та дозволяє впливати на підвищення вартості та ефективність діяльності будівельних підприємств;

– методичний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств будівельної галузі шляхом розрахунку інтегрального показника економічної безпеки з використанням моделі економічної доданої вартості (EVA), адаптованої до фінансової звітності підприємств будівельної галузі України, що дозволяє своєчасно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози зміни вартості підприємства;

– методичний підхід до сформованої за єдиними ознаками класифікації загроз, що виникають у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності підприємств; факторів вартості та індикаторів, які їх характеризують за ресурсно-функціональними складовими економічної безпеки, що дозволяє враховувати галузеві особливості діяльності будівельного підприємства та адресно визначати напрямки впливу на підвищення рівня економічної безпеки;

– процес управління вартістю будівельних підприємств шляхом прогнозування на базі економіко-математичних моделей, корегування фактичних (очікуваних) показників складових економічної безпеки та планування діяльності, який, на відміну від традиційного, дозволяє сформулювати заходи, спрямовані на зростання вартості підприємства задля забезпечення задоволення потреб усіх груп зацікавлених осіб;

дістали подальшого розвитку:

– сутність поняття «вартісно-орієнтоване управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі», що визначається як управління захищеністю будівельного підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз спрямоване на зростання його вартості з метою максимізації добробуту власників та задоволення інтересів усіх груп зацікавлених осіб, шляхом ефективного використання корпоративних ресурсів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що основні положення, висновки, методичні та практичні рекомендації, запропоновані у дисертації, можуть бути використані для побудови системи управління економічною безпекою підприємства та оцінки її рівня, яка дозволяє своєчасно захистити підприємство від зовнішніх і внутрішніх загроз, ефективно використовувати ресурси, підвищувати вартість підприємства і тим самим задовольняти інтереси власників та всіх груп зацікавлених осіб.

Доведено до прикладних рекомендацій і впроваджено в АТ «Трест Житлобуд - 1» (акт впровадження № 02/1586 від 7 грудня 2016 року) – методика управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі на

підставі вартісно-орієнтованого підходу, процес оцінки економічної безпеки на основі факторів зростання вартості підприємства; у ТДВ «Житлобуд-2» (довідка про впровадження № 787 від 8 грудня 2016 року) – комплекс заходів, спрямованих на зростання економічної безпеки підприємства, алгоритм управління складовими вартості підприємства для забезпечення високого рівня економічної безпеки; у Фірмі «Т.М.М» - ТОВ – (довідка про впровадження № 191 від 4 грудня 2018 року) – науково-методичний підхід до забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління вартістю, введено у процес управління прогнозування факторів зростання вартості та інтегрального показника оцінки рівня економічної безпеки підприємства.

Окремі положення та методичні розробки, висновки та пропозиції дисертаційної роботи використані у навчальному процесі під час підготовки до проведення практичних занять при викладанні дисципліни «Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства» на кафедрі фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (довідка № 211/18 від 22 жовтня 2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися та були схвалені на Міжнародній науково-практичній конференції «Україна – Болгарія – Європейський Союз: сучасний стан та перспективи» (м. Варна, Болгарія, 10–16 вересня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки» (м. Дніпропетровськ, Україна, 8–9 квітня 2016 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою в умовах європейської інтеграції» (м. Харків, Україна, 26–27 листопада 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, управління, право: соціально-економічні аспекти розвитку» (м. Рим, Італія, 29 січня 2016 р.); Міжнародної науково-практичної конференції: «Актуальні питання економіки, фінансів, управління та права» (м. Полтава, Україна, 4 червня 2018 р.).

Особистий внесок дисертанта. Усі наукові результати, що викладені в дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, про що вказано в переліку наукових праць, наведеному в авторефераті.

Публікації. Основні результати дослідження викладені в 16 наукових працях, з яких: 6 – статті в наукових фахових виданнях України, 5 – статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 5 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,79 друк. арк., з них особисто автору належить 5,77 друк. арк.

Обсяг та структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (216 найменувань на 24 сторінках), 9 додатків на 57 сторінках. Робота викладена на 270 сторінках та містить 20 таблиць та 30 рисунків; обсяг основного тексту – 160 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано вибір і актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено результати її апробації.

У першому розділі «Теоретичні основи управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі» – проаналізовано зміст, сутність, теоретико-методологічні підходи до визначення та функціональні цілі управління економічною безпекою на підприємстві, досліджено історичні етапи розвитку цієї економічної категорії. Узагальнено теоретичні підходи до визначення категорії «економічна безпека підприємства», встановлено, що на сьогодні відсутній єдиний загальноприйнятний підхід до визначення поняття «економічна безпека підприємства», а в сучасних методичних підходах спостерігається їхнє комплексне застосування.

За результатами дослідження встановлено логічний зв'язок між такими поняттями як «економічна безпека підприємства» та «вартісно-орієнтоване управління», що дозволило сформулювати авторське визначення вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі.

Визначено, що метою управління економічною безпекою підприємства є забезпечення найбільш сприятливих та безпечних умов для здійснення господарської діяльності, шляхом виконання завдань управління економічною безпекою, до яких зараховано підвищення його вартості; забезпечення ефективності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, фінансової стійкості та незалежності підприємства; раціональне та ефективне використання виробничого, ресурсного та конкурентного потенціалу підприємства; моніторинг та оперативний аналіз інформації для розробки відповідних заходів щодо зростання рівня економічної безпеки; підвищення ефективності роботи менеджменту; забезпечення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу.

На підставі аналізу фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних авторів обґрунтовано правомірність використання вартісно-орієнтованого підходу для управління економічною безпекою підприємства, який спирається та об'єднує концепцію менеджменту на основі очікувань (ЕБМ) та концепцію вартісно-орієнтованого управління (VBM), що становить систему взаємопов'язаних способів визначення та управління вартістю підприємства та призначена для виявлення та співставлення очікуваних (обґрунтованих, прогнозованих) показників та факторів вартості з фактично досягнутими, що забезпечує послідовне управління економічною безпекою підприємства на засадах ринкових підходів.

Вартісно-орієнтований підхід передбачає управління функціональними складовими економічної безпеки (операційною, фінансовою, інвестиційною та інтелектуально-кадровою), ресурсами підприємства (матеріальними, фінансовими, трудовими) в аспекті факторів вартості за складовими показника економічної доданої вартості (EVA) та видами діяльності, та полягає у заміні показника чистого прибутку як результуючого для управління економічною

безпекою на показник економічного прибутку, створеного на основі застосування концепції економічної доданої вартості.

Для формування системи факторів впливу та виявлення ключових чинників процесу управління економічною безпекою запропоновано використовувати в комплексі ресурсно-функціональний та вартісний підходи, а кількісну оцінку рівня економічної безпеки підприємства здійснювати на основі індикаторного підходу, через інтегральну оцінку коливання складових економічної безпеки.

Об'єкти управління економічною безпекою підприємства структуровані за ресурсним підходом (матеріальні ресурси (засоби та предмети праці), фінансові ресурси, трудові ресурси (робочі кадри), нематеріальні ресурси, інформаційні та інвестиційні ресурси) та за видами діяльності підприємства (операційною, фінансовою, інвестиційною).

Встановлено, що вартісно-орієнтований підхід до управління економічною безпекою підприємства як складової економічної системи надає можливості всебічно дослідити тенденції зміни вартості підприємства. Він базується на комплексному системному підході, який передбачає виявлення і структурування взаємозв'язків та взаємодії між інтегральним показником економічної безпеки (ESI, economic security indicator), складовими економічної безпеки (факторами вартості) та індикаторами, що їх характеризують для конкретного підприємства для вирішення завдань управління економічною безпекою (рис. 1).

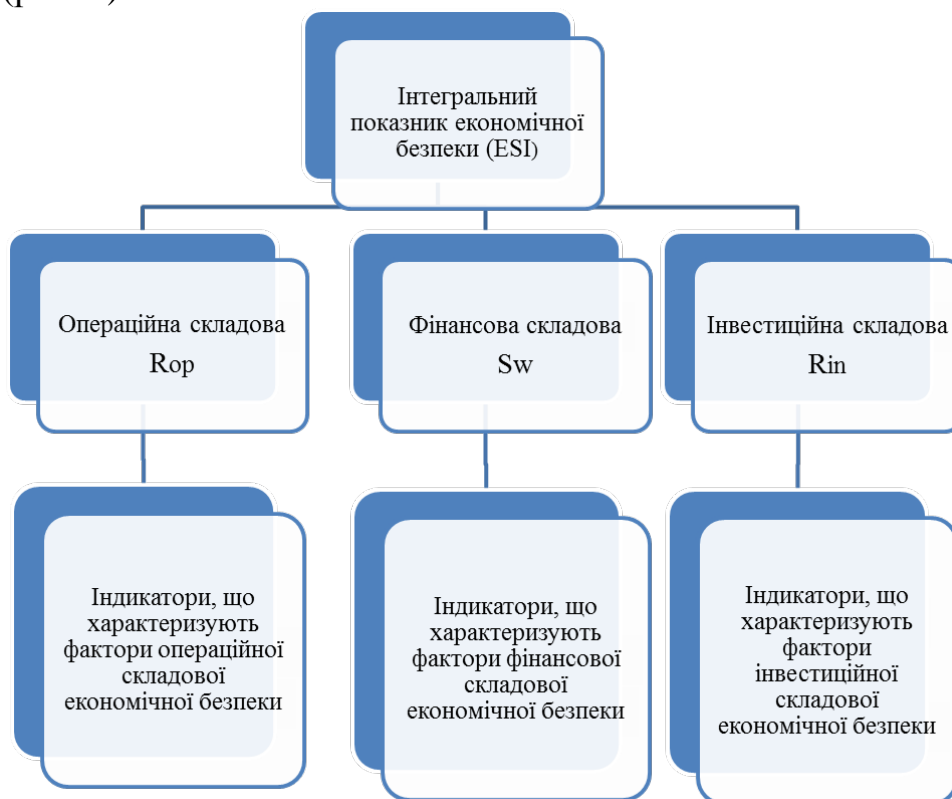

Рис. 1. Структура інтегрального показника економічної безпеки підприємства (розроблено автором)

Узагальнення теоретичних підходів до економічної категорії «економічна безпека підприємства» як у ретроспективі, так і в сучасній економічній літературі та сучасних підходах і моделях управління й оцінки рівня економічної безпеки дозволило дійти висновку, що однією з поширених моделей, що базуються на принципі визначення мети господарської діяльності як максимізації добробуту власників, є економічна додана вартість EVA, тому в межах цього дослідження під економічною безпекою підприємства розуміється економічний результат, який проявляється у зростанні його ринкової вартості. Вартість підприємства є результатом його діяльності й ознакою підвищення добробуту власників та інших зацікавлених сторін.

Спираючись на концепцію VBM, яка полягає в тому, що управління підприємством має бути спрямоване на зростання його ринкової вартості, запропоновано підхід до процесу виявлення та нейтралізації загроз на засадах вартісно-орієнтованого управління, основним завданням якого є виокремлення внутрішніх та зовнішніх загроз, що впливають на формування вартості підприємства, а також усвідомлений системний вплив на них з метою зростання вартості підприємства.

У другому розділі – «Методичні засади та інструментарій оцінювання рівня економічної безпеки підприємства на основі вартісно-орієнтованого підходу» – з'ясовано, що склад та структура складових економічної безпеки підприємств відрізняються і залежать від галузевої приналежності, економічної ситуації на ринку відносно попиту, пропозиції, рівня цін на товари чи послуги підприємства, кон'юнктури ринку, діяльності основних конкурентів тощо. Кожна з ресурсно-функціональних складових економічної безпеки підприємства має власні критерії та способи її забезпечення, разом з тим, усі складові є взаємопов'язаними між собою. Економічну безпеку підприємства забезпечує сукупність факторів, які сприяють досягненню високого рівня конкурентоспроможності, незалежності, стійкості, здатності до розвитку в умовах нестабільності та складної прогнозованості зовнішнього середовища.

Упровадження вартісно-орієнтованого управління на підприємстві відповідає основним засадам забезпечення його економічної безпеки. Це обумовлено ідентичністю факторів вартості та ресурсно-функціональних складових економічної безпеки підприємства. Серед факторів, що впливають на вартість підприємства, доцільно виділити основні (вільні грошові потоки, період зростання вартості та вартість капіталу) і додаткові (фактори ефективності інвестованого капіталу і нематеріальних ресурсів).

Показник економічної доданої вартості EVA необхідно використовувати, щоб розуміти, як на вартість підприємства впливає поточна діяльність та який внесок робить персонал. Для цього виділено фактори економічної доданої вартості EVA, що впливають на результати діяльності підприємства.

Складові формули обчислення показника економічної доданої вартості є основою для формування та розрахунку інтегрального показника економічної безпеки підприємства. Кожна складова формули розкладена за видами діяльності та індикаторами впливу на вартість, які є базою для встановлення взаємозв'язків у процесі управління економічною безпекою.

Відповідно до обраної концепції управління економічною безпекою ключовими ресурсно-функціональними складовими економічної безпеки підприємства є операційна, фінансова та інвестиційна складові. Для створення можливості розрахунку та оцінки рівня цих складових сформовано набір індикаторів, що характеризують стан відповідно операційної, фінансової та інвестиційної сфер діяльності підприємства.

Шляхом перетворення базової формули та адаптації до показників вітчизняної фінансової звітності, для оцінки та управління операційною складовою економічної безпеки використано показник чистого прибутку від операційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу (Rop); для оцінки та управління фінансовою складовою економічної безпеки запропоновано показник середньозваженої вартості капіталу на одиницю інвестованого капіталу (Sw). Оцінку й управління інвестиційною складовою економічної безпеки підприємства проведено на основі показника чистого прибутку від інвестиційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу (Rin).

Для формування системи індикаторів та показників оцінки складових економічної безпеки підприємств будівельної галузі було проведено дослідження стану будівельної галузі України за останні десять років (рис. 2, 3), який виявив, що основними перешкодами її розвитку є низька покупна спроможність населення; відсутність державних та місцевих пільгових програм доступного житла, дотацій та фінансування будівництва об'єктів інфраструктури; застарілі норми та законодавче регулювання будівництва; стрімке зростання вартості будівельних матеріалів; залежність будівельних підприємств від залученого фінансування банків, інвесторів, держави; нерівномірність розподілення обсягів будівництва між великими містами та регіонами, загалом між областями України.

Позитивна динаміка розвитку будівельної галузі можлива лише за умови стабільного розвитку економіки, розвитку фінансово-кредитної сфери, зростання добробуту громадян, підтримці проектів будівельних підприємств органами центральної та місцевої влади.

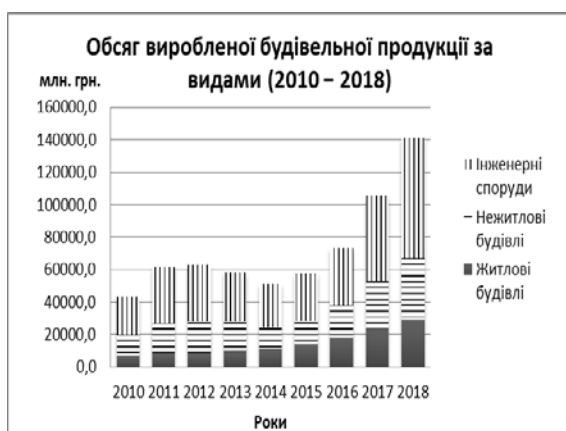

Рис. 2. Динаміка обсягу будівельної продукції за видами за період 2010 – 2018 рр.

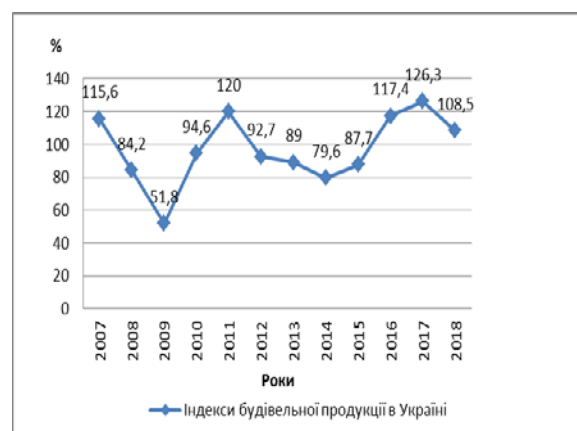

Рис. 3. Динаміка індексів будівельної продукції в Україні у % до відповідного року за період 2007–2018 рр.

Класифіковано особливості будівельної діяльності підприємства у площині ресурсно-функціональних складових економічної безпеки. Виділено систему індикативних показників, що впливають на вартість підприємства та оцінюють ресурсно-функціональні складові економічної безпеки на прикладі десяти найбільших будівельних підприємств головних регіонів України (ПрАТ «БК «Будмеханізація», АТ «Будіндустрія», ПрАТ ФІРМА «Галбуд», ПрАТ «Дніпровськпромбуд», АТ «Сумбуд», ПрАТ «ХК «Київміськбуд», ПрАТ «Луцьксантехмонтаж №536», ПрАТ «Б Ф Миколаївбуд», АТ «Трест Житлобуд-1», ПрАТ «ФІРМА «Хмельницькбуд») за останні п'ять років.

За результатами аналізу шляхом логічного відбору та з огляду на можливості обчислення запропоновано систему індикаторів, згрупованих за видами діяльності для підприємств будівельної галузі.

Узагальнено принципи та процедури визначення складу суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства та обґрунтовано доцільність створення служби безпеки підприємства, яка б дозволила керівництву здійснювати корпоративну розвідку, проводити аналітичну роботу, удосконалювати систему інформаційного захисту, тощо.

У третьому розділі дисертації «Моделювання вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі» – запропоновано методичний підхід вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою будівельного підприємства.

Вартісно-орієнтоване управління економічною безпекою підприємства становить комплекс цілеспрямованих взаємопов'язаних дій із: визначення інтегрального (критеріального) показника економічної безпеки, складових економічної безпеки (факторів вартості) та індикаторів, що характеризують складові економічної безпеки підприємства; виявлення взаємозв'язків у системі показників, що впливають на вартість підприємства; планування на підставі прогнозування тенденцій їхньої зміни; контролю, моніторингу та регулювання діяльності шляхом корегування прогнозних або бажаних (планових) показників на основі своєчасних організаційно-технічних та економічних заходів для їхнього виконання.

Для здійснення процесу управління економічною безпекою підприємства розроблено модель вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі (рис. 4), яка визначає логіку основних дій та операцій, що виконуються для досягнення поставленого (очікуваного) результату діяльності підприємства.

У межах реалізації вартісно-орієнтованої моделі управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі запропонована послідовність організаційно-аналітичних дій, що складається з п'яти основних блоків.

Рис 4. Модель вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі

Перший блок «Аналіз економічної діяльності та діагностика рівня економічної безпеки підприємства» охоплює: аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства; виявлення факторів, що впливають на рівень економічної безпеки; формування системи показників, що характеризують складові моделі управління економічною безпекою, діагностику рівня економічної безпеки.

На цьому етапі формується підґрунтя для цілісного процесу управління економічною безпекою, визначаються індивідуальні особливості підприємства, аналізується аналітична інформація, яка охоплює специфіку господарської діяльності, галузеві особливості, форму власності, організаційно-правову форму господарювання та інші. Ретельно досліджується зовнішнє та внутрішнє середовище діяльності та визначаються загрози економічної безпеки.

Показником, що є критерієм оцінки рівня економічної безпеки, запропоновано інтегральний показник (ESI), який розраховується на базі моделі EVA та формується зі складових економічної безпеки (факторів вартості), що визначаються за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова, кадрова).

На цьому етапі аналізується фактична величина ESI за попередні періоди діяльності підприємства та тенденції її зміни з метою порівняння за визначені періоди діяльності підприємства $ESI_t, ESI_{t-1}, \dots, ESI_{t-n}$ для виявлення тенденцій до їхнього зростання або зменшення. Якщо спостерігається позитивний приріст показника, то це свідчить про зростання рівня економічної безпеки підприємства, а за негативної тенденції зміни можна зробити висновок про зниження рівня економічної безпеки.

Комплексна економіко-математична модель управління економічною безпекою призначена для аналізу і прогнозування рівня економічної безпеки. Виявлення суттєвих взаємозв'язків між параметрами моделі проводиться поетапно.

На першому етапі послідовно визначаються взаємозв'язки між індикаторами ($X_1, X_2, \dots, X_{36}$) та факторами вартості (Rop, Sw, Rin), що характеризують відповідно операційну, інвестиційну та фінансову складову економічної безпеки.

$$Y_1 = \int X_1 - X_{13}; \quad Y_2 = \int X_{14} - X_{22}; \quad Y_3 = \int X_{23} - X_{36}; \quad (1)$$

де Y_1 – чистий прибуток від операційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу, (Rop);

Y_2 – середньозважена вартість капіталу підприємства на одиницю інвестованого капіталу, (Sw);

Y_3 – чистий прибуток від інвестиційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу, (Rin).

На другому етапі розраховується інтегральний показник (ESI).

$$ESI = Rop + Rin - Sw \quad (2)$$

Прогнозування проводиться на підставі виявлених взаємозв'язків параметрів моделі та відповідних розрахунків для подальшого аналізу розбіжності між прогнозними та фактичними величинами складових та інтегрального показника економічної безпеки підприємства.

У випадку від'ємного відхилення фактичних показників від планових (бажаних) проводиться регулювання шляхом корегування показників на основі розроблених організаційних та техніко-економічних заходів, спрямованих на зростання вартості підприємства.

Етап «Контроль за виконанням планових завдань» охоплює процеси контролю шляхом моніторингу та аналізу фактично досягнутих та планових величин (інтегрального показника, складових економічної безпеки, індикаторів), що є умовою досягнення результату в процесі управління економічною безпекою підприємства. Крім того, забезпечується постійний аналіз середовища діяльності підприємства, розширення спектру потенційних загроз та потреб зацікавлених сторін, що дає змогу вчасно враховувати зміни параметрів моделі та розробляти заходи для досягнення бажаного результату.

На завершальному етапі процесу управління економічною безпекою керівництво підприємства приймає остаточне рішення та затверджує планові показники для виконання. Одночасно з затвердженням планів формуються завдання для всіх рівнів організаційної структури підприємства.

Для практичного застосування комплексної моделі управління економічною безпекою розроблено алгоритм розрахунку інтегрального показника, складових економічної безпеки та комплексу поточних планових завдань.

Запропоновано заходи та рекомендації щодо забезпечення зростання рівня економічної безпеки підприємства шляхом максимізації вартості та задоволення інтересів власників і всіх груп зацікавлених осіб. Перелік заходів та управлінських рішень сформований на основі виявлених взаємозв'язків факторів вартості (складових економічної безпеки) з індикаторами, що відображають операційну, фінансову, інвестиційну та кадрову складову діяльності підприємства з урахуванням основних засад вартісно-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою.

Апробацію запропонованого методичного підходу проведено на прикладі АТ «Трест Житлобуд -1», ТДВ «Житлобуд-2», Фірма «Т.М.М.» - ТОВ.

Прогнозування здійснено на базі розробленої економіко-математичної моделі із використанням річної фінансової та статистичної звітності підприємств будівельної галузі України за період 2009–2018 роки. Модель сформовано шляхом поетапного регресійного аналізу на базі модуля Stepwise Variable Selection спеціального статистичного пакету Statgraphics Plus V5.1 International Professional. Регресійні залежності параметрів моделі перевірено відповідними

статистичними критеріями. Прогнозні значення індикаторів розраховані шляхом екстраполяції трендів у вигляді аналітичної функції від часу.

Визначення прогнозних значень складових економічної безпеки та інтегрального показника на базі розрахованих прогнозних значень індикаторів здійснено шляхом їхньої підстановки в обчислені багатofакторні регресійні моделі.

Порівняльна оцінка прогнозних та очікуваних величин факторів вартості (складових економічної безпеки) та інтегрального показника наведена у таблиці.

Зіставлення прогнозних і очікуваних величин складових і інтегрального показника економічної безпеки (рис. 5) вказують на їхню розбіжність та необхідність корегування на основі розробки та впровадження відповідних організаційно-технічних заходів.

Таблиця 1

Прогнозні та очікувані величини факторів вартості й інтегрального показника економічної безпеки АТ «Трест Житлобуд-1» на 2019 рік

Показники	Прогнозні показники	Очікувані показники
Чистий прибуток від операційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу, R_{op}	5,51	5,63
Середньозважена вартість капіталу на одиницю інвестованого капіталу, S_w	8,77	7,98
Чистий прибуток від інвестиційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу, R_{in}	12,17	12,41
Інтегральний показник економічної безпеки, ESI	8,91	10,06

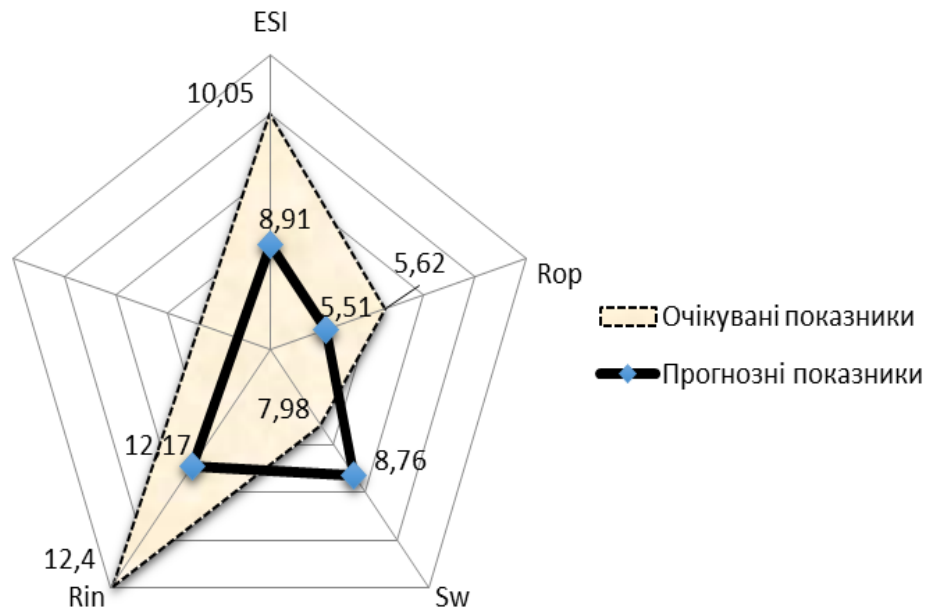

Рис. 5. Порівняльна оцінка прогнозних та очікуваних величин інтегрального показника економічної безпеки АТ «Тресту Житлобуд-1» на 2019 рік

Результати розрахунків очікуваних величин індикаторів, складових економічної безпеки та інтегрального показника економічної безпеки на прикладі АТ «Трест «Житлобуд-1» за умови, що інтегральний показник економічної безпеки має позитивне значення та дорівнює очікуваній величині у 2019 році – 10,6 коп./грн., свідчать, що в даному випадку чистий прибуток від операційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу (R_{op}) повинен дорівнювати – 5,63 коп./грн.; середньозважена вартість капіталу підприємства, на одиницю інвестованого капіталу (S_w) має дорівнювати – 7,98 коп./грн.; чистий прибуток від інвестиційної діяльності на одиницю інвестованого капіталу (R_{in}) має дорівнювати – 12,41 коп./грн.

Аналогічні розрахунки проведені для ТДВ «Житлобуд-2» та Фірма «Т.М.М.» -ТОВ м. Харкова.

Розроблено алгоритм впровадження вартісно-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою, що охоплює: формування мети та завдань процесу управління економічною безпекою підприємства; визначення суб'єктів управління економічною безпекою підприємства та їхніх функцій; визначення можливих напрямів виникнення загроз економічній безпеці підприємства; формування системи факторів та індикаторів вартості та їхнього аналізу з метою управління економічною безпекою підприємства; оцінку рівня економічної безпеки за допомогою інтегрального показника економічної безпеки та виявлення тенденцій його зміни; розробку комплексних економіко-математичних моделей взаємозв'язку факторів вартості та індикаторів економічної безпеки, прогнозування рівня економічної безпеки підприємства на базі проведених розрахунків; формування заходів щодо запобігання впливу загроз зростанню рівня економічної безпеки та індикаторів, що характеризують складові економічної безпеки підприємства; постійний моніторинг рівня економічної безпеки з метою корегування планових показників та контролю за результатами їхнього виконання.

Впровадження вартісно-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою дозволяє приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення у сфері короткострокового планування діяльності підприємства спрямовані на оперативну нейтралізацію негативних загроз та підвищення економічної безпеки, що підтверджує практичну цінність для підприємств будівельної галузі.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення актуальної наукової проблеми з узагальнення та розвитку науково-методичних положень і обґрунтування практичних рекомендацій щодо управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі на основі вартісно-орієнтованого підходу. Загальні висновки та пропозиції сформульовані за результатами проведеного дослідження наступні:

1. Проаналізовано зміст та сутність економічної категорії «економічна безпека підприємства», узагальнено теоретичні підходи до її визначення та

функціональні цілі управління економічної безпекою на підприємстві, досліджено історичні етапи розвитку цієї економічної категорії. Запропоновано під категорією «Економічна безпека підприємства» розуміти стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечується шляхом ефективного використання ресурсів та зростання вартості підприємства задля задоволення інтересів власників, інвесторів та суспільства. Визначено зміст поняття «управління економічною безпекою будівельного підприємства», що пов'язане з метою його діяльності та визначається як управління, спрямоване на зростання вартості підприємства шляхом своєчасної діагностики негативних зовнішніх та внутрішніх загроз, встановлення шляхів зростання економічної безпеки через використання наявних потенційних можливостей підвищення ефективності використання ресурсів та організаційно-технічних заходів, що дозволяє підвищити його інвестиційну привабливість.

2. Запропоновано методичний підхід до управління економічною безпекою підприємства, який спирається та об'єднує концепцію менеджменту на основі очікувань (ЕБМ) та концепцію вартісно-орієнтованого управління (VBM), що становить систему визначення та управління вартістю підприємства, призначену для виявлення та співставлення очікуваних (обґрунтованих, прогнозованих) показників факторів вартості (складових економічної безпеки) з фактично досягнутими, що забезпечує послідовне управління економічною безпекою підприємства на засадах ринкових підходів. Запропонований методичний підхід базується на синтезі ресурсно-функціонального та вартісного підходу із застосуванням моделі економічної доданої вартості (EVA). Це дозволяє перейти від ретроспективного аналізу результатів діяльності підприємства до прогнозу грошових потоків та безперервного моніторингу досягнутих результатів, забезпечує зростання вартості бізнесу, збереження і примноження фінансових і матеріальних цінностей, стабільну роботу підприємства, попередження кризових ситуацій та задоволення інтересів інвесторів та всіх груп зацікавлених осіб.

3. Аналіз розвитку будівельної галузі України вказує на тісну залежність від економічного та політичного стану країни. До основних факторів, що перешкоджають розвитку, зокрема належать: низька покудна спроможність населення; відсутність державних та місцевих пільгових програм доступного житла, дотацій та фінансування будівництва об'єктів інфраструктури; застарілі норми та законодавче регулювання будівництва; стрімке зростання вартості будівельних матеріалів; залежність будівельних підприємств від залученого фінансування банків, інвесторів, держави; нерівномірність розподілення об'ємів будівництва між великими містами та регіонами України. Позитивна динаміка розвитку будівельної галузі може відбуватися тільки за умови стабільного розвитку економіки, розвитку фінансово-кредитної сфери, зростання добробуту громадян, підтримці проектів будівельних підприємств органами центральної та місцевої влади. Класифіковано особливості будівельної діяльності підприємства у площині факторів вартості, досліджено діяльність будівельних підприємств у динаміці на прикладі десяти найбільших будівельних підприємств головних регіонів України за 2014–2018 роки.

4. Для оцінки рівня економічної безпеки підприємства запропоновано інтегральний показник (ESI), який формують складові економічної безпеки (фактори вартості) за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова, кадрова). Для оцінки інтегрального показника та операційної, фінансової та інвестиційної складових економічної безпеки підприємства запропоновано використовувати базову модель економічної доданої вартості (EVA) шляхом її перетворення та адаптації до показників вітчизняної фінансової звітності. В рамках запропонованого методичного підходу оцінки рівня економічної безпеки виділено фактори вартості підприємства та їх показники, які найбільш повно відповідають задачам забезпечення економічної безпеки, та сприяють забезпеченню зростання вартості підприємства; запропоновано набір показників, сформований з врахуванням специфіки господарської діяльності будівельних підприємств, які в кількісному вираженні характеризують стан фінансової, операційної, інвестиційної складових економічної безпеки.

5. Виділено основні ознаки та удосконалено класифікацію загроз, що впливають на вартість підприємства, виходячи з вартісно-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою, яка базується на пріоритетності фінансових інтересів власників у максимізації вартості та дозволяє виявити зовнішні та внутрішні загрози, своєчасно нейтралізувати їхній негативний вплив на вартість підприємства. Здійснено аналіз існуючих груп суб'єктів забезпечення економічної безпеки, як результат - узагальнено принципи та процедури визначення складу суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства їх функцій та завдань.

6. Запропоновано модель вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою як комплекс організаційно-аналітичних дій, спрямованих на виконання завдань управління економічною безпекою будівельного підприємства на основі вартісно-орієнтованого підходу. Модель вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою підприємства складається з комплексу економіко-математичних моделей для окремих складових економічної безпеки та розрахункової моделі, на основі якої визначають інтегральний показник економічної безпеки. У результаті розрахунків отримано систему множинних регресійних рівнянь, що характеризують взаємозв'язки між факторами вартості та індикаторами, які визначають рівень фінансової, операційної, інвестиційної складових економічної безпеки. Проведено прогнозування складових економічної безпеки на підставі виявлених взаємозв'язків параметрів комплексної економіко-математичної моделі та розрахунок інтегрального показника економічної безпеки. Розроблено алгоритм впровадження вартісно-орієнтованого методичного підходу до управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі

7. Для успішного функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення та процесу управління економічною безпекою підприємства розроблено організаційну схему процесу обробки та використання результатів обліково-аналітичної інформації внутрішніми та зовнішніми користувачами та комплекс заходів для прийняття управлінських рішень спрямованих на

досягнення поставлених завдань управління економічною безпекою – забезпечення високого рівня економічної безпеки, стабільності та сталості розвитку діяльності підприємств будівельної галузі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Азарова Т.В. Управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі на засадах вартісно-орієнтованого підходу. *Науково-технічний збірник: «Комуніальне господарство міст»*. Серія: технічні науки та архітектура. 2019. Т. 4, Вип. 150. С. 84 – 90.

2. Гордієнко Н.І., Гордієнко Т.В., Азарова Т.В. Вартісно-орієнтований підхід до діагностики рівня економічної безпеки підприємства на основі моделі EVA. *Економіка та суспільство*. 2019. № 20. С. 168-172. URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-20-1/27-stati-20/2606-gordienko-n-i-gordienko-t-v-azarova-t-v>. (Особистий внесок: проаналізовано взаємозв'язок концепції економічно-доданої вартості та процесу управління економічною безпекою підприємства).

3. Азарова Т.В., Гордієнко Н.І. Особливості оцінки та забезпечення економічної безпеки підприємств будівельної галузі. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 2(70). С. 87-93. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/2_70_1_2019_ukr/13.pdf. (Особистий внесок: класифіковано особливості господарської діяльності підприємств будівельної галузі у відповідності до загроз економічній безпеці та ресурсно-функціональних складових економічної безпеки підприємства; запропоновано набір індикативних показників для оцінки складових економічної безпеки).

4. Азарова Т. В. Оцінка економічної безпеки підприємства на базі концепції VBM. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2018. № 1–2. С. 62–69.

5. Азарова Т.В. Фактори управління вартістю підприємства та забезпечення економічної безпеки. *Економіка і Фінанси*. 2017. № 9. С. 24–32.

6. Азарова Т. В. Аналіз підходів до оцінення рівня економічної безпеки підприємств. *Вісник ОНУ. Економіка*. 2016. Т.21. Вип.4 (46). С. 78–80.

Наукові праці у виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних

7. Азарова Т. В. Аналіз суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2016. №7. С. 174–180. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal-7/14-stati-7/518-azarova-t-v>

8. Азарова Т. В. Організація процесу забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. №21. С. 53–56.

9. Азарова Т.В. Прогнозування та мінімізація негативного впливу загроз економічній безпеці підприємства на ґрунті концепції вартісно-орієнтованого управління. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С.37–40.

10. Азарова Т.В. Вартісно-орієнтований підхід до визначення категорії економічної безпеки підприємства. *Глобальні на національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С.304–307. URL: <http://global-national.in.ua/issue-8-2015/16-vipusk-8-listopad-2015-r/1439-azarova-t-v-vartisno-orientovaniy-pidkhid-do-viznachennya-kategoriji-ekonomichnoji-bezpeki-pidприємства>

11. Гордієнко Н. І., Гордієнко Т. В., Азарова Т. В. Управління економічною безпекою підприємства на засадах вартісно-орієнтованого підходу. *Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles*. Edizioni Magi. Roma, Italy, 2016. Т. 2. С. 79–83. (*Особистий внесок: проаналізовано підходи до управління економічною безпекою підприємства*).

Праці апробаційного характеру

12. Азарова Т. В. Стоимостно ориентированное управление как способ обеспечения экономической безопасности предприятия. *Украина- Болгария – Европейский Союз: современное состояние и перспективы*: междунар. науч.-практич. конф. м. Варна, Болгария. 2015. Т. 2. С. 246–249.

13. Азарова Т. В. Оцінка рівня економічної безпеки, перспективи дослідження. *Національні особливості та світові тенденції управління та адміністрування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 8-9 квіт. 2016 р.) : у 2-х ч. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2016. Ч. 1. С. 87–89.

14. Azarova T. V. Factors of the enterprise's economic security ensuring based on the concept of value-based management. *Стратегічна аналітика та антикорупційний аудит в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, регіону, суб'єктів господарювання*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 26-27 жовт. 2017р. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. С. 12–16.

15. Азарова Т.В. Критерій оцінки рівня економічної безпеки підприємства, розроблений на основі концепції вартісно-орієнтованого управління. *Актуальні питання економіки, фінансів, управління та права*: збірник тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 4 червня 2018 р.) : У 3-х частинах. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Частина 1. С. 24–25.

16. Гордієнко Н.І., Азарова Т.В. Обліково-аналітичне забезпечення системи економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Управління фінансово-економічною безпекою: інформаційно-аналітичне забезпечення та конкурентна розвідка*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 вересня – 6 жовтня 2013р.) Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2013. С.52–54с. (*Особистий внесок: досліджено взаємозв'язок показника вартості підприємства з показниками банкрутства підприємства на базі ТДВ «Житлобуд-2»*).

АНОТАЦІЯ

Азарова Т.В. Вартісно-орієнтований підхід до управління економічною безпекою підприємств будівельної галузі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. – Харківський національний університет міського господарства, Харків, 2019.

Дисертаційна робота присвячена актуальним проблемам удосконалення теоретичних, методичних і практичних аспектів управління економічною безпекою підприємств будівельних підприємств, проведено аналіз підходів до визначення економічної категорії «управління економічною безпекою підприємства», узагальнено проблеми впровадження вартісно-орієнтованого підходу до управління діяльністю підприємств будівельної галузі.

Запропоновано підхід до управління економічною безпекою підприємства, який спирається та об'єднує концепцію менеджменту на підставі очікувань (ЕБМ) та концепцію вартісно-орієнтованого управління (VBM), що становить систему визначення та управління вартістю підприємства, та призначена для виявлення та співставлення очікуваних (обґрунтованих прогнозованих) показників факторів вартості (складових економічної безпеки) з фактично досягнутими, що забезпечує послідовне управління економічною безпекою підприємства на засадах ринкової економіки. Побудовано модель управління економічною безпекою підприємства, яка складається з комплексу економіко-математичних моделей окремих складових економічної безпеки та розрахункової моделі, на основі якої визначають інтегральний показник економічної безпеки.

На основі вартісно-орієнтованого підходу виділено основні ознаки і удосконалено класифікацію загроз економічній безпеці та їхньої нейтралізації, сформовані функції і задачі служби економічної безпеки на підприємстві.

Розроблено алгоритм впровадження вартісно-орієнтованого управління економічною безпекою, обліково-аналітичне забезпечення розрахунку інтегрального показника і складових економічної безпеки та систему техніко-економічних заходів, спрямованих на підвищення вартості підприємства.

Ключові слова: будівельне підприємство, економічна безпека, загрози, вартість підприємства, фактори вартості, рівень економічної безпеки, вартісно-орієнтоване управління.

ANNOTATION

Azarova T.V. Value-based approach to Economic Security Management of Construction Industry Enterprises. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 21.04.02 –economic security of business entities. – O.M. Beketov National University of Municipal Economy in Kharkiv, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to topical problems of improvement of theoretical, methodical and practical aspects of economic security management of construction industry enterprises, analysis of approaches to determination of economic category "economic security of enterprise", general problems of value-based approach implementation to management of construction industry enterprises activity.

The paper proposes an approach to managing the economic security of an enterprise, which builds and integrates the concept of expectations-based management (EBM) and the concept of value-based management (VBM), which is a system for determining and managing enterprise value, and is intended to identify and compare the expected (reasonable projected) indicators of cost factors (components of economic security) with the actual achieved, which provides consistent management of the enterprise economic security on the basis of markets of the economy. The model of management of economic security of the enterprise is constructed, which consists of a complex of economic-mathematical models of separate components of economic security and the calculation model, on the basis of which the integral index of economic security is determined.

The main features are identified and the classification of threats to the economic security of the enterprise is improved, the value-oriented approach to the management and neutralization of threats is formed, the functions and tasks of the enterprise economic security service are formed.

An algorithm for implementation of value-based economic security management has been developed. Accounting and analytical support for the calculation of the integral index and components of economic security has been developed. A system of technical and economic measures aimed at increasing the enterprise value has been developed.

Economic and mathematical models are formed by stepwise regression analysis based on the Stepwise Variable Selection module of the Statistics Plus V5.1 International Professional special statistical package.

The results of the proposed value-based methodological approach implementation to economic security management of construction industry enterprises confirm its practical value and allow to purposefully regulate the level of economic security of the enterprise, by timely adoption of the necessary management decisions, which contribute to the direction of interests of owners, investors and other groups of interested persons on the growth of the construction enterprise's cost.

Key words: construction industry enterprises, economic security, threats, enterprise's value, value factors, economic security level, value-based management.

Підп. до друку 15.11.2019.   Формат 60×84 1/16
Друк на ризографі   Ум. друк. арк. 0,9
Зам. №   Тираж 100 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.